

Stichting Stadsherstel Gorinchem

J A A R V E R S L A G 1 9 9 8

geveltekeningen plan Spaarpot

De historie van de Keizerburgt

De Bovenstad van het middeleeuwse Gorinchem hield op bij de Keizerstraat. Aan de oostzijde van die straat stond de beschermende stadsmuur, waarvan bij de recente bouw van het pand Keizerstraat 6 gedeelten onder het maaiveld tevoorschijn kwamen. De weinig imposante Burgpoort sloot de Burgstraat af en door de poort gaande kwam men via de Quelling in het Wijdschild.

In de schaduw van de Burgpoort stond aan de noordzijde van de Burgstraat op de hoek van de Keizerstraat het huis van Jan Blommert. Het huis zal betrekkelijk laag zijn geweest, want de stadsmuur was niet hoog en alles in de nabijheid wat erboven uitstak kon als schietschijf dienen. Wel was het breed en bood o.a. onderdak aan een oliemolen. Die molen werkte niet op windkracht, maar vermoedelijk bracht een paard of misschien mensenkracht het persmechanisme in beweging om olie te persen uit oliehoudende zaden.

In het laatste kwart van de 16e eeuw was de Bovenstad volop in ontwikkeling. De stadsmuur werd geslecht en wallen werden opgeworpen, wat een uitleg van de stad met zich meebracht. Ook de Burgpoort moest het veld ruimen.

In 1584 waren Blommerts weduwe - Lijntgen Heymans - en haar kinderen de bewoners van het huis. Toen Lijntgen Heymans omstreeks 1620 overleed, verkochten haar erfgenamen het huis in twee gedeelten. De stadstimmerman Gerit Jansz. Dudijn kocht het rechter stuk naast de hoek en Frans de Poirter, timmerman en schoonzoon van de overledene, het linkerdeel. De nieuwe eigenaren kwamen overeen voor gezamenlijke rekening tussen hun eigendommen een scheidingsmuur op te trekken tot een hoogte van twee verdiepingen. Volgens afspraak mochten zowel Dudijn als De Poirter die binnenmuur gebruiken als steunpunt voor de balklagen van de verdiepingen en voor het aanbrengen van ankers om de balken aan de muurplaat te bevestigen. Dat de beide burenen dat ook werkelijk deden is te zien aan de muurankers, die tijdens de restauratiewerkzaamheden aan weerszijden van de scheidingsmuur te voorschijn kwamen.

De nieuwe eigenaren bouwden elk een huis: Dudijn het hoekhuis (nr. 33) en de Poirter het voorlaatste pand van de Burgstraat (nr. 31), waarvan de gevel van rode baksteen met horizontale lagen zandsteen nog voor een belangrijk deel aanwezig was. Dit bleek tijdens de restauratie na verwijdering van de grauwe pleisterlaag die het metselwerk jarenlang bedekte. Ook kwamen er restanten van de oorspronkelijke kruiskozijnen te voorschijn. Het beroep van de eigenaren in aanmerking nemende ligt het voor de hand dat ze de bouw van de huizen geheel of gedeeltelijk zelf uitvoerden.

Een paar jaar na de bouw van de beide huizen kochten de eigenaren een strook grond achter hun woning voor uitbreiding van hun huis met een aanbouw en een kleine binnenplaats. Een binnenplaats bij diepe panden was functioneel in verband met de toetreding van daglicht. Die iets latere uitbreiding is nog aanwezig.

Het hoekhuis Burgstraat 33 bleef heel lang in handen van de familie Dudijn. Het ging steeds over van vader op zoon, totdat in 1737 de weduwe van al weer een Gerrit Dudijn het verkocht aan Nicolaas Verhulst. Uit de prijs van f 275 valt af te leiden dat het ruim een eeuw oude pand in niet meer zo'n beste conditie verkeerde. Precies een halve eeuw later verkochten de erfgenamen van Nicolaas Verhulst het hoekhuis voor f 1.200 aan Gerrit den Hartog. Bij de invoering van het kadaster omstreeks 1830 stond het pand op naam van de olieslager Corstiaan den Hartog. Daarna woonde er de weduwe J. Reuze, die de kost verdiende met een slijterij.

Volgens de kadastrale gegevens vond in 1874 herbouw plaats. Waarschijnlijk kreeg het huis toen een geheel nieuwe gevel, waarvoor de stenen van de afgebroken façade werden gebruikt. Hij is opgetrokken van voornamelijk gele baksteen met hier en daar een rode. Een dergelijke gevel van hergebruikte steen vraagt om een pleisterlaag. Diep ingehakte groeven in het metselwerk moesten een goede hechting van de pleisterkalk garanderen.

Net als het tegenover staande huis "t Coemt al van God" op de hoek van de Burgstraat en de Kalkhaven, zal ook het hoekhuis van de Keizerstraat voorzien zijn geweest van een trapgevel, zoals destijds gebruikelijk was. De eigenaar greep de renovatie van 1874 aan om de kwetsbare trapgevel te vervangen door de nog aanwezige kroonlijst. Het houtwerk werd ongetwijfeld geschilderd door de huisschilder A.J. Bollee, want die had het huis een jaar eerder gekocht. Hij richtte er een werkplaats in met een bovenwoning en in het achterhuis, toegankelijk vanuit de Keizerstraat, een aparte woning met erf.

Bollee deed deze eigendommen al het volgende jaar van de hand.

De schoenwinkelier J. van Mourik kocht in 1926 het bewuste hoekpand, dat later deel uitmaakte van de vennootschap J. van Mourik en Zonen schoen- en lederhandel N.V. Door een verbouwing in 1946 werd de winkel vergroot. Het waren moeilijke tijden met schaarste aan bouwmaterialen. Volgens de briefwisseling zou de winkel gebruikt worden door een textielzaak en daarom moesten de etalages worden vergroot. Daarover was nogal wat te doen, omdat het een wijziging van de gevel inhield. De directeur van gemeentewerken sprak over een onbenullige gevel, maar het Instituut Stad en Landschap van Zuid-Holland liet een geheel ander geluid horen; de deskundige adviseur van de gemeente achtte het bestaande geveltje (ook met verandering van glaslijn en portiek) in al z'n bescheidenheid waardevoller dan het nieuw geprojecteerde. De textielzaak kwam er niet, maar wel de boekbinderij van Augustijn en later diens opvolger H.M. Horsten. Achter het huis bevond zich een garage, welke toegankelijk was vanuit de Keizerstraat.

Wie in de 17de eeuw het voorlaatste huis aan de noordzijde van de Burgstraat bewoonden is niet zo eenvoudig na te gaan. Het zou o.a. eigendom zijn geweest van Jacob Kien, een voornamelijk inwoner die deel uitmaakte van het stadsbestuur, en ook woonde de weduwe van Arien Lever er. Later geraakte het in handen van de stedelijke overheid, totdat de predikant Ds. Ludovicus van Zeebergen het in 1734 voor het ronde bedrag van f 1.000 kocht. Bij het huis hoorde wel een binnenplaats, maar geen tuin. De dominee had echter behoefte aan een tuin en daarom kocht hij een huisje aan de oostzijde van de Keizerstraat dichtbij de Vismarkt. Van het stadsbestuur mocht hij het afbreken als hij maar wel jaarlijks de aan het perceel gebonden verponding betaalde, een belasting op onroerend goed. Na afbraak van het huis liet hij er een tuin aanleggen. Na de dood van haar ouders bleef dochter Maria van Zeebergen er wonen. In 1785 kocht Wouter van Arkel het huis met erf aan de Burgstraat en het overtuintje voor de somma van f 2.200. De oud-schepen en vooraanstaand patriot Bastiaan Moerkerk mocht zich sedert november 1793 eigenaar van het huis en de tuin aan de Keizerstraat noemen. Moerkerk bleef meer dan een halve eeuw in het huis aan de Burgstraat wonen. Jarenlang diende hij zijn geboortestad als raadslid en ook als wethouder. Na zijn dood werd het huis in 1845 verkocht voor f 2.775 en toen werd het omschreven als een dubbele woon of heeren huizing (...) met een koepel of kamer achter uitkomende in de Keizerstraat. Het huis bevatte een kelder, grote voorkamer, kleine voorkamer, keuken, kantoortje en boven een voorkamer, slaapkamer, kleine kamer, meidenkamer, mangelkamer en een zolder en de koepelkamer.

Rond 1930 was mej. M.C. van Andel eigenaresse van dit pand - Burgstraat 31 - dat inmiddels op de begane grond was ingericht als pakhuis met daarachter een binnenplaats. Achter de binnenplaats bevond zich een keuken, bereikbaar via de voordeur van Burgstraat nr. 29 links van nr. 31, want die keuken was ondertussen bij het huis van de burens getrokken. Na de vestibule volgde een hele lange gang naar de keuken. Die keuken hoorde bij de woning waarvan de twee woonkamers en suite zich bevonden links van de voordeur van nr. 29.

Een verbouwing in 1932 toverde het pakhuis van nr. 31 om in een winkel. Toen is de tot voor kort bestaande pui met portiek door architect A.L. Schaap aangebracht, typisch een product uit de jaren '30 en met zijn kleurige tegels een vreemd element in de eeuwenoude gevel. Winkeldeur en voordeur van bovenwoning nr. 31A waren in de portiek te vinden. In de winkel dreef aanvankelijk I. Meijer zijn drogisterij, welke in 1938 werd verplaatst naar Havendijk 2. Daarna kwam er de groente- en fruitwinkel van J.C. de Kriek.

In dat zelfde jaar kocht de sigarenfabrikant J.A. Tammens het bouwkundig ingewikkeld in elkaar zittende pand Burgstraat 29-31A. Daarna kwam het in handen van H.M. Horsten, eigenaar van het naastgelegen pand op de hoek van de Keizerstraat. De begane grond van het hoekhuis was ingericht als boekbinderij, voorheen de binderij van Augustijn, waar nog veel handbindwerk werd uitgevoerd. In de etalage waren doorgaans oude bindgereedschappen te zien. Een doorbraak tussen de beide huizen kwam in 1979 tot stand, waardoor een heel grote bedrijfsruimte ontstond.

Voor zover bekend hadden de panden Burgstraat 31 en 33 in vroeger eeuwen geen naam. Tijdens de renovatie kregen ze de benaming 'Keizerburgt' aangemeten, een samenstelling afgeleid van Burgstraat en Keizerstraat waaraan de panden zijn gelegen. Van een historische naam is dus geen sprake.

